

ที่ รง ๐๕๐๑/ว ๐๕๗/๓

เรียน รองอธิบดี หัวหน้าผู้ตรวจราชการกรม ผู้ตรวจราชการกรม
ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการกอง ผู้อำนวยการกลุ่ม
ผู้อำนวยการกลุ่มงาน ผู้อำนวยการสำนักงาน
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนานาชาติ
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรม-
ยานยนต์และชิ้นส่วนอะไหล่ยานยนต์
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับ-
อุตสาหกรรมบริการสุขภาพ
ผู้อำนวยการศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ สามารถดาวน์โหลดรายละเอียด
ได้ที่ระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ หรือ www.dscl.go.th/secretary
เอกสารดาวน์โหลด (หัวข้อเอกสารแจ้งเวียนทั่วไป)

(นายสมชาติ สุภารี)

เลขานุการกรม

๑๗ ส.ค. ๒๕๖๐

สำนักงานเลขาธิการกรม เลขที่รับ..... ๐๒๕๕	ฝ่ายช่วยอำนวยความสะดวก เลขที่รับ..... ๐๐๓๕	ฉบับที่ ๓๕๑๔
วันที่ - ๙ มี.ค. ๒๕๖๐	วันที่ - ๑๐ มี.ค. ๒๕๖๐	วันที่ - ๖ มี.ค. ๒๕๖๐
เวลา..... ๙.๕๙ น.	เวลา..... ๑๐.๕๐ น.	

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เลขที่รับ..... ๐๑๕๗๐
วันที่ - ๖ มี.ค. ๒๕๖๐
เวลา..... ๑๐.๒๕ น.

บันทึกข้อความ

อ.ทพ.ร.
๖ มี.ค. ๖๐

ส่วนราชการ สำนักงานรัฐมนตรี กลุ่มงานสนับสนุนวิชาการ โทร. ๐๒ ๒๓๒ ๑๐๕๖
ที่ รง ๐๑๐๒.๑/ว ๑๔๔๕ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ข้อมูลเรื่อง “ความรู้เรื่องเมืองไทย” และ “ความรู้เรื่องประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจฐานรากของ
ถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์”

เรียน อธิบดีกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

ด้วยในคราวประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๙/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๐ นายกรัฐมนตรี มีบัญชาให้ทุกหน่วยงานนำข้อมูลเรื่อง “ความรู้เรื่องเมืองไทย” และ “ความรู้เรื่องประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์” ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับการทำงานของหน่วยงาน ดังรายละเอียดตามเอกสารแนบ

ทั้งนี้ กรุณาแจ้งหน่วยงานในสังกัดทราบและดำเนินการตามบัญชาของนายกรัฐมนตรีต่อไปด้วย จักขอขอบคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

พลโท

(ธนิน พิพิธวนิชการ)

เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน

๓๐. ๓๕๖๑-๓๕๖๓

(นายธีรพล ชุนเมือง)

อธิบดีกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

- ๘ มี.ค. ๒๕๖๐

เรียน เลขาธิการกรม

- เพื่อโปรดทราบ
- เพื่อโปรดพิจารณา.....
- มอบงาน/ฝ่าย.....
- อื่นๆ.....

๖ มี.ค. ๖๐

- ทราบ
- ลงนัด
- มอบหมาย.....

(นางสาวจำลองลักษณ์ กายแก้ว)

นักวิชาการพัฒนาฝีมือแรงงานชำนาญการ
หัวหน้าฝ่ายช่วยอำนวยความสะดวกและประสานราชก

(นายสมชาติ สุภารี)

เลขาธิการกรม

๑๐ มี.ค. ๒๕๖๐

ความรู้เรื่องเมืองไทย

๑. สภาพทางสังคมมีความแตกต่างทางความคิดและมีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ส่งผลให้ชาติต้องประสบกับความระส่ำระสาย เป็นเพราะคนไทยส่วนใหญ่ขาดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ขาดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ และไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติ ต้องขจัด “ความสับสน” ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้เบาบางลงไป

เมืองไทยในความสับสน : ลักษณะและที่มา

๒. เมืองไทยรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคม เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระปรีชาสามารถและวิสัยทัศน์ โดยเปิดรับและทำสนธิสัญญาทางไมตรีและการค้า พลิกแผ่นดินไปสู่ความทันสมัย โดยมีเครื่องมือสำคัญคือ “การศึกษา” ซึ่งก่อตัวเป็นแนวคิดในรัชกาลที่ ๔ และได้ชูขึ้นเป็นระเบียบวาระแห่งชาติอันดับแรกในรัชกาลที่ ๕

๓. “ความรู้เกี่ยวกับเมืองไทย” คนไทยจะรู้จักสิ่งที่มองเห็นและจับต้องได้ที่เรียกว่า “ฮาร์ดแวร์” เช่น ประวัติศาสตร์ไทย เศรษฐกิจ และการทำมาหากินของคนไทย ระบอบการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิศาสตร์และธรรมชาติแวดล้อม ส่วนที่เรียกว่า “ซอฟต์แวร์” ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ข้อบกพร่องในเชิงจริยธรรมและศีลธรรม และอุปนิสัยใจคอของผู้คน คนไทยจะไม่ค่อยรู้เพราะเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะวิพากษ์วิจารณ์บ้านเมืองของตนเอง

๔. “ความสับสน” ที่ปรากฏในเมืองไทยในขณะนี้ มี ๔ เรื่อง คือ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและการทำมาหากิน ทัศนะทางสังคม และเรื่องอันเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม

๕. ความสับสนเรื่องการเมืองการปกครอง มี ๓ ประเด็นที่สำคัญ

- ความสับสนในความเข้าใจว่า “ประชาธิปไตย” คือจุดมุ่งหมายของการเมืองการปกครอง (political end) หรือเป็นวิถีทางในทางการเมืองการปกครอง (political mean)
- ประชาธิปไตยได้รับการชูธงเป็นสัญลักษณ์ของ เศรษฐกิจทุนนิยม และประชาธิปไตยสมบูรณ์ จะปรากฏเมื่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมได้ครอบงำประเทศอย่างสมบูรณ์
- ที่มาของความสับสนในเรื่องการเมืองการปกครอง น่าจะเกิดจากการกระทำของบุคคลบางกลุ่ม เพื่อประโยชน์บางประการ โดยอ้างประชาธิปไตยเป็นจุดหมาย

- ชัยชนะของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและนายทุนนักธุรกิจ เป็นชัยชนะที่ได้ขีดขาดปราศจากการต่อต้านใดๆ เพราะคอมมิวนิสต์และเผด็จการทหาร ได้ล่มสลายไปหมดแล้ว และบุคคลากรที่เคยเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรเหล่านั้น ได้กลายพันธุ์เป็นผู้สนับสนุน รับผิดชอบระบบใหม่และบุคคลกลุ่มใหม่โดยสิ้นเชิง

- ความสับสนว่า “การเลือกตั้ง” คือ “ประชาธิปไตย” และผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งคือผู้ที่ได้รับมอบหมายอำนาจสิทธิขาด ไม่สมควรที่จะมีการตรวจสอบและขัดขวางใดๆ

- ความสับสนที่เกี่ยวกับ “ประชาชน” ในฐานะผู้เป็นเจ้าของ “อธิปไตย” และ “ประโยชน์ของปวงชน” ซึ่งยอมรับกันว่าเป็น “หลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” เช่นเดียวกัน

- ความสับสนที่ว่า “ประชาชน” และ “ปวงชน” คือ สิ่งเดียวกัน ซึ่งความจริงผู้ที่เป็น “เจ้าของอธิปไตย” หรือ “เจ้าของอำนาจรัฐสูงสุด” นั้น คือ ปวงชน หมายถึง “ชนทั้งปวง ทั้งหมดทั้งสิ้น” มิใช่ “ประชาชน” ซึ่งหมายถึง “หมู่คน” หรือสามัญชน

- ความเข้าใจว่าประชาชนจำนวนมาก คือ “ปวงชน” ได้นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางการของการปกครองที่มีความสำคัญ

- ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่าง “เสรีภาพ” และ “ขอบเขตเสรีภาพ” โดยกลุ่มบุคคลย่อมมี “เสรีภาพ” ภายใต้ “ขอบเขตของเสรีภาพ” ซึ่งในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับหลังๆ ได้เน้น “สิทธิเสรีภาพ” ของบุคคลในขอบเขตที่กว้างขวางและชัดเจนมากขึ้น โดยบัญญัติข้อจำกัดในการใช้เสรีภาพต่างๆ ไว้ แต่ไม่ได้รับความเอาใจใส่จากสาธารณชนคนไทย

๖. ความสับสนเรื่องเศรษฐกิจและการทำมาหากิน

- ก่อนสมัยเศรษฐกิจทุนนิยม เศรษฐกิจไทยยังไม่มี ความซับซ้อนและมีเงินหมุนเวียนไม่มาก จึงมีความเข้าใจว่า หากเศรษฐกิจของบ้านเมืองไม่ดีจะทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวได้รับผลกระทบไปด้วย

- ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เป็นระบบที่รวมทั้ง ๓ มิติของประชาชาติ คือ การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

- ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีสาระสำคัญ ๕ ประการ คือ ทรัพย์สินประเภททุน สำหรับใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ กลไกราคาเป็นตัวจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากร มีการแข่งขันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค มุ่งกำไรสูงสุดและการสะสมทุน

- ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม แบ่งแยกผู้คนเป็น ๒ ประเภท คือ นายจ้าง (นายทุน) และลูกจ้าง (ผู้ใช้แรงงาน) การแบ่งสรรที่เกิดขึ้นตักกับฝ่ายนายทุนและทำให้ผู้ใช้แรงงาน

เป็นฝ่ายเสียเปรียบ เนื่องจากระบบดังกล่าวได้เข้าครอบงำทั้งอำนาจรัฐ ทัศนะทางสังคม และการชูงธงประชาธิปไตย ทำให้ชาวบ้านต้องรับเงื่อนไขอย่างไม่มีทางเลือกเลยได้ ผู้ที่ด้อยโอกาสยอมเป็นข้าทาสบริวารของผู้ที่เหนือกว่าทางเศรษฐกิจ

- ในปัจจุบันมีความเข้าใจที่สับสนในเรื่องเศรษฐกิจ นอกจากนั้น การนำเสนอปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาและมาตรการที่ใช้ในการคลี่คลายปัญหา ยังมีทิศทางที่ไม่ตรงกัน มีทั้งหลักวิชาการและการจินตนาการ ทำให้คนไทยมีความเข้าใจที่สับสนที่สุดในเรื่องเศรษฐกิจ

๗. ความสับสนด้านทัศนะสังคม

- ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มอบให้เอกชนเป็นเจ้าของทุน ทำให้เจ้าของทุนมีฐานะเป็น “ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน” รับผิดชอบควบคุม “ชะตากรรม” ของบ้านเมือง

- การแข่งขันในระบบทุนนิยมแม้จะเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็ต้องมีเงื่อนไขที่มีความเป็นธรรม ไม่ควรมุ่งหวังกำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

๘. ความสับสนเรื่องอันเกี่ยวกับวัฒนธรรม

- วัฒนธรรมแต่เดิมของไทยมีทั้งดีและไม่ดี ซึ่งต้องคัดเลือกและอนุรักษ์เอาไว้ เฉพาะที่เป็น “ของดี”

- ความสับสนในความเข้าใจที่ว่า “วัฒนธรรม” คือ “ศิลปวัฒนธรรม” ซึ่งในความจริง “วัฒนธรรม” จะมีอยู่ใน ๓ ลักษณะ ได้แก่ วัฒนธรรมเชิงศิลปะ (ศิลปวัฒนธรรม) วัฒนธรรมเชิงสถาบัน (ขนบธรรมเนียมประเพณี) และวัฒนธรรมเชิงจิตใจ (จิตสำนึก จริยธรรม คุณธรรม)

๙. สรุปความสับสนในสังคมไทย มีอยู่ด้วยกันใน ๖ ลักษณะ คือ ความสับสนในเรื่องของข้อเท็จจริง ความสับสนในเรื่องของความคิดเห็น ความสับสนในพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สังคมถือเป็น “ต้นแบบ” ความสับสนในเรื่องของความเชื่อและความศรัทธา ความสับสนจากคำอธิบายและการชี้แจง และความสับสนอันเนื่องมาจากความหมายของคำที่ใช้

๑๐. ที่มาของความสับสน มี ๖ ประการ ได้แก่

- คนไทยขาด “จิตสำนึก” เช่น จิตสำนึกในความปลอดภัย จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ จิตสำนึกทางวิทยาศาสตร์ และจิตสำนึกในจริยธรรมและความยึดมั่นในความถูกต้อง

- จิตใจของสาธารณชนคนไทยถูกครอบงำด้วย “เศรษฐกิจทุนนิยม” ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่มุ่ง “เอาแต่ได้”
- คนไทยขาดอุปนิสัยในการศึกษาหาความรู้และความเข้าใจในปัญหาต่างๆ ที่มี “ความสลับซับซ้อน”
- ความไม่มั่นคงของจิตใจคนไทย มาจากสาเหตุสามประการข้างต้น คนไทยไม่รักใคร่จริงและไม่เกลียดใคร่จริงสามารถกลับไปกลับมาได้ โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับเป็นที่ตั้ง
- “สื่อมวลชน” มีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อความรู้ความเข้าใจและความนึกคิดของคนไทย และในฐานะ “สื่อมวลชน” เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยก็มีความสับสนในความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เช่นเดียวกับสาธารณชน ยิ่ง “สื่อมวลชน” ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ “เศรษฐกิจทุนนิยม” และ/หรือทำหน้าที่เป็น “กระบอกเสียง” ให้แก่กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มการเมือง สาธารณชนคน “บริโภคนิยม” ก็ยิ่งตกอยู่ใน ความสับสนมากขึ้น

- มีบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งมีผลประโยชน์ทางการเมืองที่พร้อมด้วยทรัพยากร แสดงเจตนาอย่างชัดเจนที่จะสร้างความสับสนให้แก่สาธารณชนคนไทย
 อย่างไรก็ตาม ความสับสน ไม่ว่าจะมามีที่มาอย่างไรก็สร้างปัญหาให้แก่เมืองไทยและคนไทย จึงควรพิจารณาแก้ไขอย่างเร่งด่วน มิเช่นนั้น ประเทศไทยจะก้าวไปข้างหน้าไม่ได้ การทำความรู้จักประเทศไทยและสังคมไทยที่แท้จริงก็จะทำได้ยากขึ้น

ระบอบการปกครองและระบบการเมือง

๑๑. ชนชาติไทยก่อตั้งอาณาจักรขึ้นในแหลมสุวรรณภูมิ เมื่อ ๘๐๐ ปีที่ผ่านมา ตลอดระยะเวลายาวนาน ปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความสัมพันธ์กับราษฎรในลักษณะเสมือนเป็น “สัญญาประชาคม”

- พระบรมราชจักรีวงศ์ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงรับอัญเชิญของเสนามาตย์ ราษฎร เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมืองไทยอยู่ในสภาวะแห่งการรักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายในและระหว่างประเทศ การฟื้นฟูพระศาสนา กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม จัดตั้งถิ่นฐานราษฎรเข้ามาเป็นพลเมืองของพระนครแห่งใหม่

- การปกครองอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงไว้ซึ่งอำนาจสิทธิขาด ภายใต้กรอบของ “ทศพิธราชธรรม” ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมการปกครอง หลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีจากศาสนาพราหมณ์

- ช่วงปลายสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีการเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างเมืองไทยกับชาติตะวันตกที่ว่างเว้นไป ตั้งแต่สิ้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๓๑

- ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อแรงกดดันจากมหาอำนาจตะวันตกให้ไทยเปิดประเทศรับระบบการค้าเสรี

- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระราชดำริว่าการต่อต้านชาติตะวันตกคงจะทำได้ เสี่ยงต่อการสูญเสียเอกราชและอธิปไตย สมควรที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับประเทศที่เข้มแข็ง เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการค้าขายกับต่างประเทศ และเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนวิชาความรู้สมัยใหม่ทุกด้าน

- การดำเนินวิเทศব্যของรัชกาลที่ ๔ สืบต่อมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ มี ๓ ประการคือ ต้องทำสนธิสัญญาทางไมตรีฯ กับนานาประเทศในโลกตะวันตกมีจำกัดอยู่กับประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งประเทศใด ต้องแสดงความจริงใจในไมตรีจิต เคารพข้อสัญญาอย่างเคร่งครัด และต้องเร่งรัดพัฒนาบ้านเมืองในทุกๆ ด้าน

๑๒. ในช่วง ๖๐ ปีภายใต้ระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย หรือเรียกว่า ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้มี “วิวัฒนาการสังคม” หลายประการ อาทิ การจัดตั้งระบบการศึกษาแห่งชาติให้ราษฎรทุกระดับชั้นมีโอกาสได้รับการศึกษาตามแบบอย่างของอารยประเทศ ได้สร้างคนไทยที่มีความรู้ความสามารถพอเพียงที่จะเริ่มต้นปกครองตนเองได้ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดสำหรับการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๔๗๕

- การเปิดประเทศต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตกได้ปลูกฝังจิตสำนึก และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้สอดคล้องกับโลกภายนอก รวมถึงการรับรู้แนวคิดประชาธิปไตย

- “การเลิกทาส” อย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนและราบรื่น เป็นผลงานที่สำคัญยิ่งเป็นการเตรียมสังคมไทยสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน

- การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ยังไม่เป็นที่ไปตามหลักสากล จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ ๖ กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทย จึงได้เข้าสู่หลักสากลเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติ

- การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สร้างและปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยม และจิตสำนึกในความเป็นไทยเอาไว้อย่างมั่นคง พระมหากษัตริย์ทุกรัชกาลได้ทรงทำให้

ราษฎรทุกภาคส่วนในพระราชอาณาจักร มีความรู้สึกว่าเป็นชาวไทยด้วยกัน โดยรวมจิตใจของพสกนิกรไว้ที่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

- การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเพียงการนำเอาสภาพความเป็นจริงของสังคมการเมืองไทยตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้นมาร้อยเรียงเป็น “รัฐธรรมนูญ” เพื่อให้การปกครองบ้านเมืองมี “กติกา” ที่ชัดเจน แต่ระบอบการปกครองราชาธิปไตยของเมืองไทยยังคงอยู่ปราศจากการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ

- การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ แม้จะไม่ได้เห็นด้วยกับการยึดอำนาจของ “คณะราษฎร” ทรงเข้าพระทัยและทรงยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

- ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ รัฐบาลคณะราษฎรได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จากรัชกาลที่ ๘ การเมืองของไทยได้เข้าสู่ระบบพรรคการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทยในสมัยนั้น มีการใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตนำมาด้วยการยึดอำนาจรัฐโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งเรียกว่า “รัฐประหาร”

- ตลอดระยะเวลาครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา การเมืองไทยมีโอกาสสัมผัสความเป็น “ประชาธิปไตย” ไม่มากนักเพราะ “ทัศนะทางสังคม” ไม่เป็นประชาธิปไตย เช่น การยอมรับ “ธนาญาพ” โดยปราศจากเงื่อนไข การที่ทัศนะทางสังคมเป็นเช่นนั้นเพราะ “เศรษฐกิจ” ไม่เป็น “ประชาธิปไตย” จนชั้นนายทุนมีอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างปราศจากขอบเขต มีอิทธิพลเหนือสื่อสารมวลชน ดังนั้น “ทัศนะทางสังคม” ก็เป็นไปในทางสนับสนุน “ธนาญาพ” ทำให้การเมืองไทยไม่อาจเข้าถึง “ประชาธิปไตย”

- มีผู้สังเกตว่า หากรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจของคนไทยยังมีความแตกต่างกันมาก มีคนยากจนทั่วประเทศ คนร่ำรวยซึ่งปรารถนาอำนาจรัฐเพื่อเพิ่มความร่ำรวยขึ้นไปอีก อนาคตเมืองไทยควรที่จะลืมเรื่อง “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” การเลือกตั้งที่เป็นสัญลักษณ์ของ “ประชาธิปไตย” กลายเป็นเครื่องมือให้คนร่ำรวยเข้ามาสู่อำนาจรัฐและครองอำนาจรัฐในลักษณะที่เป็นเผด็จการโดยรัฐสภา เพื่อแสวงประโยชน์ต่อไป

- อย่างไรก็ตาม มีคนไทยจำนวนไม่มากที่มองเห็นว่าที่มาของปัญหาก็คือการขาด “ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ”

- การเมืองของประเทศไทยเป็นระบบพรรคการเมือง แต่เป็นจุดอ่อนที่สุดของโครงสร้างทางการเมือง จึงอุปสรรคต่อการเข้าถึงความเป็นประชาธิปไตย

- พรรคการเมืองส่วนมากมีลักษณะเป็นกลุ่มการเมืองเฉพาะกิจเพื่อแสวงหาประโยชน์จากกิจกรรมทางการเมือง เป็น “ธุรกิจ” มีนโยบายที่กว้างๆ ตามข้อกำหนด

ของพรรคการเมือง แต่ปราศจากสิ่งที่เรียกว่า “อุดมการณ์” จึงมีอาจทำหน้าที่และมีความรับผิดชอบเป็น “เสาหลัก” ของระบอบประชาธิปไตยได้

- ปัจจุบันได้เกิด “การเมืองนอกสภา” หรือ “การเมืองภาคประชาชน” มีการชุมนุมสาธารณะและเดินขบวนโดยผู้คนจำนวนมาก หากกระทำโดยสงบและปราศจากอาวุธเป็นสิทธิที่พึงกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ แต่พฤติกรรมเหล่านี้มีโอกาที่จะกลายเป็นภัยคุกคามต่อประชาธิปไตย ซึ่งเป็นศัตรูของประชาธิปไตยเป็นพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการทำร้ายบ้านเมืองและไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเมืองตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ

เศรษฐกิจไทย: ความเป็นจริงและภาพลวงตา

๑๓. การพัฒนาเศรษฐกิจ มี ๖ ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจของไทยมีฐานรากที่กว้างใหญ่และเข้มแข็ง คือ

- มีพื้นที่ ๕๒๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่กลางภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มีความอุดมสมบูรณ์ ที่สำคัญ คือ มีป่า มีเขา มีทะเลและธรรมชาติที่ดึงดูดการท่องเที่ยว

- มีประชากร ๖๕ ล้านคน เป็นตลาดรองรับสินค้าและบริการที่ผลิตภายในประเทศได้อย่างพอเพียง และใหญ่โตพอสำหรับสินค้านำเข้าที่ผู้ผลิตต่างประเทศแข่งขันกันเสนอขาย

- มีฐานการผลิตที่กระจายทุกสาขาเศรษฐกิจและทุกส่วนภูมิภาค มีโครงสร้างเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และมีภาคเอกชนซึ่งมีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น

- มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศในทุกด้าน ในลักษณะที่เสรี มีดุลการค้าและดุลชำระ และเพิ่มความสำคัญการค้าระหว่างประเทศ คิดเป็นสัดส่วนกับผลิตภัณฑ์มวลรวม ไม่น้อยกว่า ๒๐%

- การเงินการคลังมีเสถียรภาพ ทุนสำรองระหว่างประเทศมีมากพอเพียง และมีนโยบายวินัยการคลังที่ได้รับความเชื่อถือจากนานาประเทศ

- มีการปกครองที่มีเสถียรภาพและมีระบบการเมืองที่ยังถือว่าอยู่ในกรอบประชาธิปไตย มีสถาบันกษัตริย์ไทยเป็นเสาหลักของความมั่นคงของบ้านเมืองและเป็นหลักประกันพื้นฐานของการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ มีกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมและระบบสาธารณสุขที่ได้รับความเชื่อถือ รวมทั้งเอกชนไทยก็เป็นที่ยอมรับว่ามีความสามารถและมีจิตสำนึกเกี่ยวกับผลประโยชน์ของบ้านเมืองและสังคม

๑๔. ปัญหาเศรษฐกิจ ๒ ประการ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

- มีขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีค่อนข้างจำกัด การผลิตสินค้าด้วยการนำเข้าเทคโนโลยี ทำให้มูลค่าเพิ่มที่พึงจะตกอยู่ในประเทศมีน้อยมากได้เพียง

ค่าจ้างแรงงานไม่มากนัก ยิ่งเป็นโรงงานของชาวต่างชาติที่เข้ามาตั้งฐานการผลิตโดยได้รับการส่งเสริมการลงทุน มูลค่าเพิ่มในส่วนที่เป็นของไทยจริงๆ ก็จะมีน้อยมาก สิ่งประเทศไทยได้รับก็คือภาพโรงงานอุตสาหกรรม จึงเป็นภาพลวงตาว่าไทยมีการพัฒนาอุตสาหกรรม ตัวเลขที่ปรากฏในสถิติการส่งออกและในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ จึงเป็นตัวเลขที่ลวงตา

- ต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและเอาจริงเอาจัง กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่า จะพึ่งพาเทคโนโลยีการผลิตสินค้าประเภทใด สำเร็จเมื่อใด และจัดสรรงบประมาณในการวิจัยและพัฒนาที่เพียงพอ เช่น สินค้าทางการเกษตรและสินค้าที่เป็นปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตของคนทั้งประเทศ

- การเสียสมดุลทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท ซึ่งก็คือความยากจนของราษฎรหลายสิบล้านคนที่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายในการดำรงและดำเนินชีวิตที่เพิ่มสูงขึ้น ชาติที่ดิ้นทำกินที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาคนน้ำใช้ในการเพาะปลูก ฯลฯ

- การแก้ไขปัญหสำหรับราษฎรจำนวนมาก คือ การจัดเศรษฐกิจชุมชน โดยรัฐสนับสนุนเทคโนโลยี เงินทุนมาจากธนาคารสหกรณ์ และพึ่งตนเองให้มากขึ้นในทุกๆ ด้าน แม้เศรษฐกิจของประเทศไทยจะพัฒนามาได้ไกลพอสมควร แต่ก็ยังเป็นเศรษฐกิจที่ขาดความเป็นธรรมและยังไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะประโยชน์ส่วนใหญ่มิได้รับการแบ่งสรร และกระจายอย่างเป็นธรรมทั่วถึง กระจุกตัวอยู่กับกลุ่มเล็กๆ ที่เรียกว่านายทุน ดังนั้น การต่อสู้ทางกรรมเมืองเพื่อต่อต้านระบบเผด็จการนายทุน ต้องมุ่งไปที่การสร้างความเป็นธรรม ความชอบธรรม และประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำได้หลายทาง เช่น การสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน ปฏิรูประบบภาษีอากร หากเศรษฐกิจมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การเมืองก็จะมีอิสระอดมากขึ้น เพราะจะไม่มีธนาทุนภาพ มาครอบงำการเมืองอีกต่อไป

วิวัฒนาการสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๑๕. สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความทันสมัยและมีความพร้อมสูงในการรับการเปลี่ยนแปลง ความทันสมัยของสังคมไทย ซึ่งมีให้เห็นมาตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงนำ ความทันสมัยจากทวีปยุโรปมาเนรมิตเมืองไทย รวมทั้งเป็นสังคมที่มีแนวโน้ม “ประชาธิปไตย” เช่น การไม่มีชั้นวรรณะ การให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิต และคุณวุฒิ เป็นต้น ซึ่งเป็นค่านิยมที่สืบสานมาแต่โบราณ

๑๖. ตั้งแต่สิ้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้เปิดประเทศรับอารยธรรมตะวันตก ซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีขนาด

เล็กกลงๆ ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กระชับขึ้น ปัจจัยในการขับเคลื่อนวิวัฒนาการสังคมไทยมีหลายปัจจัยที่มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีลักษณะเป็นพลวัตร

๑๗. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการสังคมไทย ดังนี้

- สนธิสัญญาบาวริง ก่อให้เกิดอุปสงค์ต่อผลิตผลทางการเกษตรโดยเฉพาะข้าว มีการซื้อข้าวไทยไปจำหน่ายยังประเทศอื่นๆ เมื่อประเทศไทยลงนามในสนธิสัญญาเปิดให้มีการค้าโดยเสรีได้ไม่นาน ก็ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยากลายเป็นที่ขุมขุมของเรือสินค้า นำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศ มีการเปลี่ยนโครงสร้างจากทำนาพอเลี้ยงตัวมาเป็นเศรษฐกิจที่ทำนาเพื่อการจำหน่าย และมีการพัฒนาจนเป็นเศรษฐกิจที่เฟื่องฟู

- การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกลไกทางเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยมีวิวัฒนาการเป็นสังคมที่แสวงหาสิ่งใหม่ๆ เช่น การเปลี่ยนอาชีพ และการออกจากภูมิลำเนาเดิมไปยังที่อื่น เป็นต้น ซึ่งเริ่มชัดเจนตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ ในเวลาเพียงครึ่งศตวรรษเศรษฐกิจไทยได้เติบโตจากก่อนเปิดประเทศกว่าเท่าตัว เข้าสู่มาตรฐานปรวิวรรตทองคำ และเริ่มสะสมทุนสำรอง

- เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แล้วเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ เศรษฐกิจไทยชะงักงันเกือบ ๔ ปี เกิดภาวะเงินเฟ้อ สินค้าที่ไม่มีการนำเข้าและไม่มีการผลิตภายในประเทศขาดแคลนและมีราคาแพง เป็นปัญหาในเรื่องค่าครองชีพและรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้สังคมไทยไม่อาจที่จะรักษาสถานภาพเดิมเอาไว้ได้ ซึ่งแสดงออกชัดเจนเมื่อความประพฤติมิชอบในรูปแบบต่างๆ ปรากฏให้เห็นจนเป็นเรื่องธรรมดา เกิดการแบ่งแยกของส่วนต่างๆ ในสังคม เช่น นายจ้างและลูกจ้าง นายทุนกับผู้ใช้แรงงาน ได้เห็นการขาดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสังคมในเมืองและในชนบท และระหว่างภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งขยายปัญหาออกไปพร้อมกับความเจริญเติบโตที่รวดเร็วของเศรษฐกิจในภาพรวม

๑๘. ปัจจัยด้านการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการสังคมไทย ดังนี้

- ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้มีการสอนภาษาอังกฤษแก่เจ้านายฝ่ายในและสตรีในพระบรมมหาราชวัง โดยการศึกษาได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวง โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ ฯลฯ เป็นการวางพื้นฐานไปสู่อุดมศึกษารวมทั้งการส่งผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนดังกล่าวไปศึกษาวิชาครู ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อสำเร็จการศึกษากลับมาก็เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษา จนกระทั่งประกาศใช้กฎหมายการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๔๖๔ ในรัชกาลที่ ๖

- การศึกษาทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนวิวัฒนาการสังคมไทย คนไทยจำนวนมากได้รับการศึกษาถึงระดับปริญญา ได้รับการฝึกอบรมในวิชาชีพชั้นสูงทุกแขนงที่มีการเรียนการสอนในโลกปัจจุบัน

- แม้ไทยจะมีความก้าวหน้าด้านการศึกษา มีการปฏิรูปมาแล้วหลายโอกาส แต่ในปัจจุบัน ยังมีราษฎรที่อ่านไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้จำนวนมาก แม้จะผ่านการศึกษา ระดับสูงก็ยังต้องขีดความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง และขาดจิตสำนึกอันมีความสำคัญเป็นสากล

๑๙. ปัจจัยด้านอารยธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการสังคมไทย ดังนี้

- อารยธรรมตะวันออกที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย เช่น พระพุทธศาสนา ค่านิยม และทัศนคติที่น่าสนใจ อาทิ การให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคือง ไม่เรงรีบ ไม่ใช้ความรุนแรง ทำให้สังคมไทยมีความสงบร่มเย็น มีศิลปวัฒนธรรม มีสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีขนบธรรมเนียมที่มีได้เป็นรองชาติตะวันตก

- การเปิดประเทศรับอารยธรรมตะวันตกทำให้ไทยเข้าเป็นสมาชิกของสังคมโลก ได้อย่างสง่างาม นอกจากจะเป็นวิวัฒนาการสังคมแล้ว ในการเปลี่ยนแปลงเมืองไทยไปสู่ความทันสมัยยังเกิดจากพระบรมราโชบายของพระมหากษัตริย์อีกด้วย

- ในรัชกาลที่ ๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมที่ไม่สอดคล้องกับอารยธรรมตะวันตกในหลายส่วน ส่งพระราชโอรสหลายพระองค์ออกไปศึกษาวิชาการในทวีปยุโรป ทำให้มีการถ่ายทอดอารยธรรมตะวันตกมาสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็ว

- การรับอารยธรรมตะวันตกและปรับให้เข้ากับสังคมไทย ทำให้สังคมไทยมีวิวัฒนาการสู่ความทันสมัยค่อนข้างรวดเร็วไปถึงจุดที่ความแตกต่างระหว่างเมืองไทยกับโลกตะวันตกมีน้อยมาก

๒๐. ปัจจัยด้านการเมืองและการปกครองมีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการสังคมไทย นับตั้งแต่สนธิสัญญาบาวริง ดังนี้

- ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งได้รับการถวายราชสมบัติ มิได้ทรงมีอำนาจในราชการแผ่นดิน การบริหารราชการแผ่นดินทรงอาศัยอำนาจการปกครองของขุนนางผู้ใหญ่ ซึ่งขุนนางผู้ใหญ่เหล่านั้นเป็นผู้ลงนามในสนธิสัญญาบาวริงในนามรัฐบาลไทย

- เมื่อรัชกาลที่ ๕ เสด็จขึ้นครองราชย์ ยังไม่ทรงบรรลูประชาชนิติภาวะ ที่ประชุมฯ ได้มอบให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์เป็นผู้สำเร็จราชการแทน เมื่อทรงมีพระชันษามากขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น ทรงบริหารราชการในลักษณะของสมบูรณาญาสิทธิราชย์เต็มรูปแบบ

- ในปี พ.ศ.๒๔๒๙ พระเจ้าน้องยาเธอ ๓ พระองค์ พระวรวงศ์เธอ ๑ พระองค์ และข้าราชการอีก ๗ นาย ได้ร่วมกันกราบบังคมทูลถวายความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบราชาธิปไตย แม้ข้อเสนอยังไม่นำไปสู่การปฏิบัติได้ทันที พระองค์ท่านก็ทรงมีพระราชดำริเห็นชอบด้วย หลังจากนั้นก็ได้มีการปฏิรูปการเมืองการปกครองในลักษณะที่เสมือนเป็นการพลิกแผ่นดิน ทำให้สังคมไทยมีวิวัฒนาการอย่างมั่นคงและรวดเร็ว

- รัชกาลที่ ๖ ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสามัญชนเข้าสู่ตำแหน่งเสนาบดีเกือบทั้งหมด ถือได้ว่าเป็นการปูทางไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย

- รัชกาลที่ ๗ มีเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีน้ำหนักมากที่สุดก็คือความเสมอภาคและความเท่าเทียม มีการเลือกตั้งซึ่งเน้นในเรื่องราษฎรปกครองตนเอง นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับกลุ่มที่สูญเสียอำนาจ ซึ่งมองว่าคณะราษฎรไม่เคารพสถาบันพระมหากษัตริย์

- หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อคณะราษฎรได้สลายไป การวิวัฒนาการสังคมไทยก็หลุดพ้นไปจากการเมืองและการปกครองไปขึ้นอยู่กับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์

ความเป็นไทย และไทยสไตล์

๒๑. จิตสำนึกในความเป็นไทย ๕ ประการ

- รักชาติและไม่ทำร้ายประเทศไทยในทุกๆ กรณี การปลูกฝังความรักชาติต้องเริ่มด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ความรักชาติไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ไม่เห็นมิตรกับชาติอื่นๆ เช่น เดินขบวนไปเผาสถานทูตชาติอื่น เป็นต้น การทำร้ายประเทศส่วนใหญ่ทำลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือประสงค์ที่จะต่อต้านฝ่ายที่อยู่ตรงกันข้าม เช่น การขัดขวางการระดมระหว่างประเทศ เป็นต้น ต้องรำลึกอยู่เสมอว่าไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้นจะต้องไม่ทำร้ายประเทศไทยเป็นอันขาด

- กตัญญูตเวทีต่อบุพการีและครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณ

- ยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะเป็นเสาหลักของบ้านเมือง เป็นเงื่อนไขที่สำคัญยิ่งสำหรับความเป็นไทยและความเป็นคนไทย อยู่คู่กับเมืองไทยเกือบพันปี มีบทบาทในการรักษาความมั่นคงของการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยมาเกือบ ๘๐ ปี เป็นที่พึ่งในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข เป็นกำลังใจให้แก่ประชาชนในการต่อสู้กับปัญหา และเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลี้ลับคู่บ้านคู่เมือง

- มีใจรักภาษาไทย วัฒนธรรมไทยและมีความรู้ความเข้าใจในวิวัฒนาการสังคมไทย หากคนไทยไม่มีความรู้ภาษาไทย ไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย

จะอ้างความเป็นคนไทยไม่ได้ ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กๆ อย่างเอาจริงเอาจัง เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในด้านการศึกษา วัฒนาการสังคมไทย จะเน้นในเรื่องสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งคนไทยจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มเติมจากความรู้ในเหตุการณ์ในอดีต

- มิมีตรีจิตต่อชนชาติอื่น ศาสนาอื่น และอารยธรรมอื่น สามารถอยู่ร่วมกันได้ อย่างเสมอภาคและโดยสันติวิธี เรื่องคนไทยมิมีตรีจิตต่อผู้อื่นนั้นเป็นที่กล่าวขานไปทั่วโลก สาเหตุหนึ่งก็เพราะว่าไทยไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ การปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันโดยไม่เคยมีข้อบาดหมางและขัดแย้ง ก็เป็นอีกความมหัศจรรย์ที่ชาวโลกมีความชื่นชม สังคมไทย

๒๒. จิตสำนึกความเป็นไทยต้องได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เป็นเยาวชน ทั้งในครอบครัวและที่สถานศึกษา มีการย้ำกันอยู่ตลอด ผ่านสื่อมวลชนและองค์กรทางศาสนา ในปัจจุบันเศรษฐกิจทุนนิยม ได้เข้ามาครอบงำสังคมไทย ทำให้จิตสำนึกความเป็นไทย ค่อยๆ จางลง เพราะได้รับการปลูกฝังให้แสวงหาแต่ความมั่งคั่ง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคนไทย สามารถคิดทำร้ายประเทศไทยได้โดยเห็นแก่เงิน

๒๓. สไตล์ ความหมาย วิธีโดยทั่วๆ ไปที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใช้ในการกระทำสิ่งใด หรือในการแสดงออกในเรื่องหนึ่งเรื่องใด

- ไทยสไตล์ อาทิ คนไทยให้ความสำคัญต่อภาคปฏิบัติมากกว่าหลักการ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งที่เป็นเรื่องการทำงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบและในเรื่องส่วนตัว

- คำพังเพยและสุภาษิตจะสอนคนไทยว่า อะไรเป็นอะไร อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ควรรับเอาไว้เป็นหลักคิดประจำใจ คำสอนเหล่านี้ คือค่านิยมและทัศนคติของคนไทยและสังคมไทย อาทิ

๑) อะไรเป็นอะไร เช่น ก้นตึกกว่าแก้ว ข้าวพืงนา ปลาพืงน้ำ เป็นต้น

๒) อะไรควรทำ เช่น เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด น้ำขึ้นให้รีบตัก เป็นต้น

๓) อะไรไม่ควรทำ เช่น อย่าแกว่งเท้าหาเสี้ยน คนล้มอย่าข้าม เป็นต้น

- คนไทยได้รับคำสั่งสอนและคำแนะนำจากโคลงโลกนิติ ซึ่งเป็นสุภาษิตเก่าแก่ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา

- แต่ที่เก่าแก่กว่าโคลงนิติก็คือพุทธศาสนสุภาษิต อาทิ ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นายกรัฐมนตรีได้รวบรวมและเรียบเรียงจากหนังสือของ ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ราชบัณฑิต ซึ่งเรียบเรียง “ความรู้เรื่องเมืองไทย เพื่อรู้จักประเทศไทย เข้าใจสังคมไทย และตระหนักในความเป็นไทย A Treatise on Thai Society : Past and Present” เมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๕๒ ซึ่งนายกรัฐมนตรีเห็นว่ามีความประสานสอดคล้องกัน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์กับการทำงานของรัฐบาล คสช. และ ป.ย.ป.

ความรู้เรื่องประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์

ประชาธิปไตย - เป้าหมายหรือวิธีการ

๑. คำว่าประชาธิปไตย หมายถึง รัฐบาล (การปกครอง) ของปวงชน (ประชาชน) โดยปวงชน เพื่อปวงชน คำว่าการปกครองเพื่อปวงชนนั้น ย่อมหมายถึง การปกครองที่เอาประโยชน์ของปวงชนหรือประชาชนเป็นใหญ่ จุดอ่อนที่เห็นได้ชัดก็คือ ความยากลำบากในการปรับวัฒนธรรมของสังคม ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ และกลไกของประชาธิปไตย

๒. ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยการใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องมีขอบเขตไม่ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น บุคคลจะต้องมีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พรรคการเมืองจะต้องเป็นพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของอุดมการณ์อันเป็นสิ่งถาวรและมีบทบาทในการนำอุดมการณ์นั้นไปเป็นหลักในการบริหารประเทศในช่วงเวลาหนึ่ง

๓. กรณีที่มีความปรารถนาจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมนั้นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนโดยทำการปรับพื้นฐานทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับประชาธิปไตย ซึ่งในระหว่างนั้นก็ต้องยอมรับโครงสร้างและกลไกการปกครองที่อาจจะไม่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยไปพลางก่อน

๔. การเมืองการปกครองของไทยได้ประสบปัญหาและอุปสรรคมาโดยตลอด การผลักดันการเมืองการปกครองของประเทศไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นำมาด้วยการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วยนโยบายและมาตรการของเศรษฐกิจทุนนิยม การขยายกิจการของสังคม โดยเฉพาะการศึกษาและสาธารณสุข แต่เป้าประสงค์ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ของไทยยังอยู่ห่างไกล โดยในทางตรงกันข้ามสังคมไทยมีความขัดแย้งและแตกแยกมากขึ้น มีความรุนแรงในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น คีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมเสื่อมถอยลงเป็นลำดับ พร้อมกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และที่น่าวิตกคือ สังคมไทยตกอยู่ในสภาวะใกล้ล่มสลาย

๕. สิ่งที่ยังกระทำในขณะนี้ก็คือ ชะลอความพยายามในการผลักดันประเทศไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยอันสมบูรณ์เอาไว้สักระยะหนึ่ง โดยยอมรับว่าสิ่งนั้นอยู่ห่างไกล และสังคมไทยก็อาจจะไปไม่ถึงก็ได้

การทบทวนว่าสังคมไทยต้องการที่จะเป็นสังคมประชาธิปไตย หรือต้องการประชาธิปไตย เป็นวิถีทางที่จะให้บรรลุถึงสังคมที่มีความสันติสุขภายใต้ปรัชญาการดำเนินชีวิต อย่างเช่น เศรษฐกิจพอเพียง และความพร้อมที่จะปรับวัฒนธรรมของสังคมไทยให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของประชาธิปไตย หรือการยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัฒนธรรมของไทยโดยปราศจากความตะขิดตะขวงใจ

๖. การปลุกกระดมผู้คนจำนวนมากมาเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างเพื่ออ้างว่าเป็นความต้องการของประชาชน เมื่อฝ่ายหนึ่งสามารถปลุกกระดมคนจำนวนมากออกมาเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นประชาชนที่ออกมา ฝ่ายตรงข้ามก็ใช้วิธีการเดียวกัน และในที่สุดก็กลายเป็นเหตุการณ์ว่าประชาชนมีความแตกแยกและขัดแย้งกัน จนกระทั่งใช้กำลังต่อสู้กันในลักษณะที่จะเป็นการจลาจลหรือสงครามการเมืองในที่สุด

๗. คำว่าประชาชนจะอ้างได้เฉพาะกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป หรือการลงประชามติ เพื่อขอความเห็นจากประชาชนในประเด็นใดประเด็นหนึ่งด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมเท่านั้น ดังนั้น การปลุกกระดม หรือการชักชวนให้ผู้คนมาชุมนุมกันไม่ว่าจะมากน้อยเพียงใดก็จะอ้างประชาชนไม่ได้เลย

๘. ประชาธิปไตยมิได้หมายความว่าถึงรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติการปกครองเท่านั้น หากรวมถึงวัฒนธรรมของสังคมตลอดจนจิตสำนึก และทัศนคติของบุคคลในสังคมด้วย

๙. การมุ่งพัฒนาการเมืองแต่ประการเดียวคงจะไม่ทำให้ประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์ได้ ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจเป็นรากฐานของประชาธิปไตยทางการเมือง ผลประโยชน์และเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดจุดยืน แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองและพรรคการเมืองแต่ละพรรค

องค์ประกอบของประชาธิปไตยอันสมบูรณ์

๑๐. ประชาธิปไตยเป็นลักษณะพิเศษของสังคม ซึ่งตอบสนองอย่างครบถ้วน ความปรารถนาตามธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความสุขสมบูรณ์ในการดำรงชีวิต เสรีภาพที่เปิดกว้างทางความคิดเห็น การแสดงออก ความพอใจในโครงสร้างและกลไกของการอยู่ร่วมกันในสังคม

๑๑. โครงสร้างและกลไกของสังคมนี้ คือ ระบบการเมืองขณะที่ความสมบูรณ์ของสมาชิกสังคมเป็นเรื่องของระบบเศรษฐกิจ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด คือ ทักษะทางสังคม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของประชาธิปไตย คือ เศรษฐกิจซึ่งเป็นฐานราก เสริมด้วยทักษะทางสังคม

๑๒. รัฐบาล (Government) คือ องค์การปกครองบ้านเมือง เป็นคุณลักษณะที่แสดงเป็นรูปธรรมทางการเมืองที่มีความสำคัญสูงสุด จึงต้องให้ความสำคัญสูงสุดต่อรัฐบาล ตั้งแต่ที่มา องค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ ตลอดจนทัศนคติและนโยบาย

๑๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ และจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ ก็มิได้ด้วย

๑๔. ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ดังนั้น รัฐสภาหรือองค์การการเมืองซึ่งเป็นผู้แทนปวงชนจึงมีความสำคัญสูงสุด จนกล่าวได้ว่าประเทศใดมีประชาธิปไตยทางการเมืองมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาที่อำนาจของรัฐสภา

๑๕. การเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นภาคปฏิบัติ ก็มีประเด็นที่น่าสนใจ หากการเลือกตั้งต้องใช้งบประมาณมาก ซึ่งจะเป็นการซื้อเสียง ก็เป็นที่ชัดเจนว่าเฉพาะบุคคลที่อุดมด้วยเงินทองเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของปวงชน ในรัฐสภาจึงมิใช่รัฐสภาของปวงชน โดยปวงชนและเพื่อปวงชน

๑๖. สำหรับสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้น ก็อยู่ภายใต้หลักการที่ว่า บุคคลอาจใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่จะไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญและไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

๑๗. เศรษฐกิจทุนนิยม ได้เริ่มมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เมื่อรัฐบาลขณะนั้นมีนโยบายเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ตามแนวคิดเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งให้ความสำคัญต่อการลงทุนและการสะสมทุน เนื่องจาก ขณะนั้นประเทศไทยขาดแคลนทุน ดังนั้นแนวทางก็คือ การพึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศ ได้ทำให้เศรษฐกิจไทยมีการเติบโตขยายตัว ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ถูกต้อง สำหรับสถานการณ์ในขณะนั้น

๑๘. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ความเชื่อมโยงกัน ระหว่างนักการเมืองทุนนิยม นักธุรกิจทุนนิยมและนักลงทุนต่างชาติทุนนิยมด้วยการสนับสนุน ของข้าราชการเชื้อสายทุนนิยม ได้ทำให้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมครอบงำเศรษฐกิจ แห่งประเทศไทยเกือบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และอำนวยให้เศรษฐกิจไทยเติบโตขยายตัวอย่าง รวดเร็ว

๑๙. เนื่องจากเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย มีโครงสร้างที่ยึดติดอยู่กับภาคการเกษตร อยู่มาก อีกทั้งชาวชนบทซึ่งมีสัดส่วนกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งการผลิต มีผลิตภาพค่อนข้างต่ำ ทำให้มีรายได้น้อยตกอยู่ในสภาพที่ขาดความสมดุลทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย จึงมีลักษณะผิวเผิน โดยความมั่งคั่งได้กระจุกตัว อยู่กับบุคคลกลุ่มเล็กๆ ขณะที่ประชากรส่วนใหญ่มีความยากจน นอกจากทัศนคติทางสังคม จะไม่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ฐานะทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่ามากของนายทุน ได้นำไปสู่ การก้าวสู่อำนาจทางการเมืองของบรรดานายทุนโดยอาศัยฐานะทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า

๒๐. เศรษฐกิจทุนนิยมไม่สามารถที่จะสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจได้ในประเทศ ที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตรที่การผลิตมีผลิตภาพต่ำและขาดขีดความสามารถ ทางเทคโนโลยี ประชากรผู้ยากจนในพื้นที่ชนบทต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเงิน ของธุรกิจทุนนิยม โดยนายทุนแสวงหาอำนาจรัฐและครอบงำการเมืองประชากรในพื้นที่ ชนบทเหล่านี้

๒๑. สิ่งที่น่าประหลาดใจก็คือ ได้มีบุคคลบางกลุ่มกล่าวหาว่าที่การเมืองไทยไม่เป็นประชาธิปไตย ก็เพราะอยู่ใต้อิทธิพลของระบอบอมาตยาธิปไตย ซึ่งเป็นคำกล่าวหาโดยปราศจากความจริงโดยสิ้นเชิง เพราะในปัจจุบันเมืองไทยไม่มีอำมาตย์ มีแต่นายทุนที่มีความทะเยอทะยานในการยึดอำนาจรัฐอย่างเบ็ดเสร็จอย่างถาวรเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าว อาจจะไม่ยอมรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ประชาธิปไตยในบริบทของสังคมไทย

๒๒. ประชาธิปไตยในบริบทของการเมือง จะไม่มีปัญหาหากองค์ประกอบ คือ ทัศนคติทางสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งรองรับการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตย หรือเป็นประชาธิปไตยที่ยังขาดความสมบูรณ์แล้วพยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในทางการเมือง เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การปรับปรุงคุณสมบัติของนักการเมือง หรือทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง ย่อมจะไม่บังเกิดผลตามที่ปรารถนา เพราะว่าข้อบกพร่องเกิดจากทัศนคติทางสังคม และความไม่เป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

๒๓. พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงได้รับการถวายราชสมบัติ โดยผู้แทนของปวงชนชาวไทย และด้วยความยินยอมพร้อมใจของพสกนิกร ดังนั้น การปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยจึงมีธาตุแท้ของประชาธิปไตยผสมกลมกลืนอยู่โดยเห็นได้ชัด

๒๔. ทัศนคติทางสังคมของไทยที่สนับสนุนหลักการประชาธิปไตยอย่างชัดเจนก็คือ ทัศนคติที่เกี่ยวกับ ศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรม ซึ่งเป็นทัศนคติที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานเพียงจะเสื่อมถอยไปเมื่อสังคมไทยถูกครอบงำด้วยเศรษฐกิจทุนนิยมเมื่อไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาเอง

๒๕. ทศพิธราชธรรม ในฐานะเสาหลักของศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมของชนชั้นปกครอง ยังมีความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย อย่างที่เคยเป็นมาช้านาน แต่สำหรับชนชั้นปกครองอื่นๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างจริงจังเท่าที่ควร โดยเฉพาะในข้อที่ว่าด้วย อวิโรธนะ คือ ความไม่ประพฤติผิดธรรม เพราะยังคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญในความประพฤติต่างๆ

๒๖. พระพุทธศาสนามีส่วนในการปูพื้นฐานของทัศนคติทางสังคมของไทยที่ไม่ขัดต่อหลักการประชาธิปไตย สังคมไทยเป็นสังคมประชาธิปไตยทางศาสนาที่มีความโดดเด่นมาตลอด ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ฝังลึกและผสมผสานอยู่ในจิตวิญญาณของคนไทยทุกหมู่เหล่า ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม หากเป็นคนไทยแล้วจะปราศจากอคติต่อศาสนาอื่น คุณธรรมข้อนี้มีความมั่นคงอย่างยิ่งในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเช่นกันที่ทำให้ความเสมอภาค เป็นทัศนคติทางสังคม จริยวัตรของผู้ทรงศีล แบบอย่างที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาตัวเอง ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางสังคม อันเดียวกับความเสมอภาคในสังคมไทย

๒๗. ความจริงแต่เดิมมาเศรษฐกิจไทยก็มีความเป็นประชาธิปไตยตามสมควร คนไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีการทำนาเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด เป็นการประกอบอาชีพอิสระไม่มีนายทุน ไม่มีระบบนายจ้าง-ลูกจ้าง ชาวนา เป็นเจ้าของนา โรงสีข้าว เป็นเครื่องจักรกลเกษตรอันเป็นเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เสริมระบบเศรษฐกิจพื้นฐานดั้งเดิมของไทย เพื่อสนองรับการแปรสภาพในจำนวนมาก

๒๘. การทำนาเป็นอาชีพของคนไทยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๕ - ๙๐ ของประชากรทั้งหมด ขณะที่สัดส่วนของมูลค่าเพิ่มของประเทศในแต่ละปี ก็น่าจะมาจากการทำนาในร้อยละที่ใกล้เคียงกัน แต่การเปิดประเทศรับอารยธรรมตะวันตกภายใต้สนธิสัญญาบาวริงในรัชกาลที่ ๔ ก็ได้ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมอื่นๆ ทางเศรษฐกิจ อาทิ ธุรกิจการนำเข้าและการส่งออก การเงินการธนาคาร การขนส่งภายในและระหว่างประเทศ การค้าปลีกและการค้าส่ง ฯลฯ

๒๙. การต้อนรับด้วยดีของสังคมไทยทำให้การยึดครองของนายทุนปราศจากอุปสรรค จากจุดดังกล่าวทัศนคติทางสังคมก็ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและในที่สุดประเทศไทยก็มาถึงระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏในปัจจุบัน

๓๐. สังคมไทยเกิดความแตกแยกในความคิดอันเกิดจากทัศนคติที่แตกต่างกันว่าด้วยความเป็นประชาธิปไตยของการเมืองไทย ซึ่งทุกฝ่ายได้มุ่งให้ความเอาใจใส่ไปที่การปรับปรุงแก้ไขกติกาการปกครองประเทศ คือ รัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกันบางฝ่ายก็มองเห็นความจำเป็นที่จะต้องทำอะไรมากกว่านั้น ซึ่งเรียกรวมว่า ปฏิรูปการเมือง ทั้งนี้

เกือบจะไม่มีฝ่ายใดของสังคมที่จะให้ความเอาใจใส่ต่อสาเหตุและที่มาของการเมือง ภายใต้ความขัดแย้ง

๓๑. ที่การเมืองไทยเป็นอย่างนี้เพราะทัศนคติทางสังคมของคนไทยเราเป็นอย่างนี้ เช่น คนไทยมีทัศนคติทางสังคมว่าบุคคลที่ร่ำรวยคือบุคคลที่ปรึกษาสามารถ ควรเป็นแม่บทของสังคม ถึงแม้จะมีข้อท้วงติงในเรื่องจริยธรรม คนไทยก็มีทัศนคติที่เห็นว่าสิ่งนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ เพราะเหตุใดทัศนคติทางสังคมของคนไทยจึงเป็นเช่นนั้น ทั้งๆ ที่ไม่น่าจะเป็นทัศนคติทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ พบว่าเศรษฐกิจของไทยไม่เป็นประชาธิปไตย การแก้ไขรัฐธรรมนูญ หรือ การปฏิรูปการเมืองก็ดี ไม่สามารถทำให้เศรษฐกิจเป็นประชาธิปไตยได้แม้แต่น้อย

ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

๓๒. เศรษฐกิจของประเทศใดจะได้อี้อว่าเป็นประชาธิปไตย ก็ต่อเมื่อภายในเศรษฐกิจนั้นมีความเป็นธรรมในการประกอบการเศรษฐกิจ มีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรผลตอบแทนจากการประกอบการเศรษฐกิจ มีความเป็นธรรมการดูแลสวัสดิการสังคมและเศรษฐกิจ และมีความเป็นธรรมในการกำหนดนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

๓๓. ถึงแม้ว่าประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ จะมีได้ทำให้บุคคลทุกคนและทุกกลุ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกัน แต่ทุกคนและทุกกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรม และมีความเสมอภาคในบทบาททางการเมือง โดยผ่านการมีทัศนคติทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ในทางตรงข้ามเมื่อบุคคลและกลุ่มบุคคลไม่ได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคในบทบาทการเมือง ก็ย่อมจะมีทัศนคติที่ไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและในที่สุดการเมืองก็ย่อมจะไม่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น ความเป็นธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของประชาธิปไตย

๓๔. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ พิจารณาใน ๔ ด้าน คือ

- ด้านความเป็นธรรมที่เป็นอุดมการณ์ ได้แก่ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการไม่กดขี่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
- ด้านความเป็นธรรมของการวิภาคผลประโยชน์ ได้แก่ การแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มให้แก่บรรดาผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าเพิ่มนั้นอย่างเป็นธรรม

- ด้านความเป็นธรรมในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น ผู้มีปัญหาเรื่องสุขภาพ คนชรา ผู้ว่างงาน
- ด้านความเป็นธรรมในบทบาทของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นโยบายการเงินการคลัง และนโยบายเศรษฐกิจเฉพาะเรื่อง

๓๕. ประเทศที่ก้าวข้ามประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจไปสู่การเมืองที่กำหนดรูปแบบให้คล้ายประชาธิปไตย จะเป็นประเทศที่ปราศจากสันติสุข สันติธรรมและสันติภาพ ไม่ว่าจะเขียนกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ฉบับและมีการเลือกตั้งที่ร้อยละ

๓๖. พิจารณาความเป็นธรรมที่เป็นอุดมการณ์ ซึ่งเป็นเสมือนฐานรากของประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

- เสรีภาพ (freedom) เป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย เมื่อนำมาใช้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึง การที่บุคคลมีความอิสระในการเลือกประกอบอาชีพในการผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจนความมีอิสระในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ภายใต้กรอบของกฎหมายซึ่งมีไว้เป็นหลักประกันความเป็นธรรมของสังคมเป็นส่วนรวม ในเรื่องเสรีภาพนั้น ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตยทางการเมืองจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน

- ความเสมอภาค (equality) ในบริบทของประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ หมายถึงความเท่าเทียมกันในโอกาสทางเศรษฐกิจ (equal economic opportunity) เช่น บุคคลทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะประกอบอาชีพที่จะมีรายได้ ที่จะถูกจ้างงาน และที่จะได้รับบริการและความช่วยเหลือใดๆ จากรัฐหรือจากสังคม ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจในสังคม เช่น บุคคลบางกลุ่มมีโอกาสดีกว่าบุคคลอื่นๆ ในการประกอบอาชีพ การงาน ถือว่าไม่เป็นธรรม ดังนั้น การมีโอกาสดำเนินงานที่เท่าเทียมกันจึงเป็นสาระสำคัญของประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

- การที่บุคคลบางกลุ่มไม่ได้รับโอกาสอย่างเต็มที่ในการประกอบอาชีพ เพราะศักยภาพในบางด้านไม่เพียงพอ เช่น ชวนาในพื้นที่ชนบทไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ เพราะไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีทุน ไม่มีความรู้ด้านการตลาด และขาดอำนาจต่อรอง ในขณะที่ธุรกิจทางการเกษตร มีปัจจัยการทำนาครบถ้วน ถ้าหากจะทำให้มีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ก็จะต้องสนับสนุนให้ชวนา ในพื้นที่รวมตัวกันเป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ ทำให้สามารถแข่งขันกับเอกชนได้

๓๓๗. ด้านความเป็นธรรมของการวิภาคผลประโยชน์ ได้แก่ การแบ่งสรรมูลค่าเพิ่ม (the sharing of value-added) ให้เป็นธรรมแก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าเพิ่ม

- การแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มที่เป็นธรรม คือ การแบ่งสรรที่ยึดถือหลักการที่ว่า เจ้าของปัจจัยการผลิตใดมีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าเพิ่มมาก ก็จะได้รับส่วนแบ่งมากและผู้ใดมีส่วนร่วมน้อยก็ได้รับส่วนแบ่งน้อยตามส่วน

- ในระดับประเทศ มูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการผลิตสินค้าและบริการในแต่ละปีรวมกัน เรียกว่า รายได้ประชาชาติ (national income) หรือผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ซึ่งการแบ่งสรรสัดส่วนของสิ่งดังกล่าวนี้จะเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นธรรมและความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

- การใช้การแบ่งสรรมูลค่าเพิ่ม นอกจากจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมและความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ แล้วยังส่งเสริมให้ทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจกันทำการผลิตสินค้าและบริการอย่างเต็มตามสมรรถภาพอีกด้วย ดีกว่าระบบการจ่ายโบนัส ซึ่งเป็นการจัดสรรเงินรางวัลจากผลกำไรเป็นเพียงส่วนหนึ่งของมูลค่าเพิ่ม และจัดสรรโดยผู้ประกอบการ

- อย่างไรก็ตามมนุษย์เรามีได้มีทุกสิ่งทุกอย่างที่เท่าเทียมกันตั้งแต่กำเนิด สังคมจำเป็นที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือบุคคล ซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยการให้สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีเป้าหมายไปที่บุคคลซึ่งด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองได้ เนื่องจากความชรา ความเจ็บป่วย เป็นต้น

๓๓๘. ความเข้มแข็งและสมบูรณ์แบบของระบบ สวัสดิการสังคม เป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับสังคมที่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ หากสังคมเป็นประชาธิปไตย เศรษฐกิจก็มีแนวโน้มที่จะเป็นประชาธิปไตย ขณะที่หากเศรษฐกิจเป็นประชาธิปไตยก็มีความเป็นไปได้สูงมากที่สังคมจะเป็นสังคมประชาธิปไตย

- นโยบายและมาตรการภาครัฐจะต้องมีการผสมผสานกันทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยไม่ต้องพิจารณาว่าด้านใดก่อนและด้านใดหลัง ซึ่งเป็นลักษณะของบทบาทภาครัฐที่เป็นธรรม และส่งเสริมประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจประชาธิปไตย

๓๙. พอลจะสรุปปรากฏการณ์ทางสังคม “ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ” ว่าประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ คือ

- บุคคลและกลุ่มบุคคลในสังคมมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในโอกาสที่จะดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามทิศทาง และขอบเขตที่กฎหมายบ้านเมืองได้บัญญัติไว้

- ความถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรมในการแบ่งสรรสัดส่วนของ “มูลค่าเพิ่ม” ในระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ที่มีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่ม

- การมีระบบสวัสดิการสังคมที่เข้มแข็งและสมบูรณ์แบบ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและเท่าเทียมให้แก่บุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งมีขีดความสามารถและโอกาสที่แตกต่างกันโดยธรรมชาติ

๔๐. การที่จะให้สังคมใดบรรลุถึงวัตถุประสงค์อันเป็นสาระสำคัญทั้ง ๓ ประการนี้ ภาครัฐมีความรับผิดชอบในการตรากฎหมาย และกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมและเป็นธรรมตามหลักการแห่งประชาธิปไตย เพราะวัตถุประสงค์เหล่านี้มีอาจที่จะบรรลุถึงได้โดยอัตโนมัติ

๔๑. เป็นที่น่าสังเกตว่าเมืองไทยได้มองข้ามประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเข้าใจว่าประเทศไทยในปัจจุบันมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว เพราะเป็นระบบเศรษฐกิจที่เสรีและเปิดกว้าง โดยภาครัฐก็ค่อนข้างระมัดระวังในการแทรกแซงและมีบทบาทในการส่งเสริมและช่วยเหลือเป็นสำคัญ ระบบเศรษฐกิจไทยในทัศนะของสาธารณชนก็คือการยึดมั่นในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างเต็มที่ อีกทั้งพยายามทำทุกวิถีทางที่จะมิให้ระบบเศรษฐกิจมีขอบเขตและข้อจำกัด

๔๒. ทุกภาคส่วนของสังคมมีโอกาสเท่าเทียมกันในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี โดยมีเป้าหมายอยู่ที่กำไรสูงสุด (profit maximization) ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ ในขณะที่ขจัดบรรดาธุรกิจที่ไม่มีสมรรถภาพเพียงพอให้พ้นไป “ทัศนะทางสังคม” ว่าด้วยระบบเศรษฐกิจดังกล่าวมานี้ เกิดมาจากและสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยของเศรษฐกิจไทย สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่ปรากฏให้เห็นในเศรษฐกิจและสังคมไทย มีลักษณะเป็นภาพลวงตา

- สำหรับกรณีเมืองไทยนั้น บทบาทในการสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจเป็นของภาครัฐ ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจจะปรากฏเป็นรูปธรรมก็ต่อเมื่อการแบ่งสรรสัดส่วนของมูลค่าเพิ่ม (the sharing of value-added) มีความเหมาะสมและเป็นธรรม ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจมิใช่แนวคิดใหม่แต่อย่างใด เพียงแต่ว่าอาจจะยังมิได้มีการขยายความอย่างครบถ้วน ให้สามารถมองเห็นได้เป็นรูปธรรมเท่านั้น

๔๓. ความชัดเจนของแนวคิดนี้ให้ความเอาใจใส่ที่มูลค่าเพิ่มของประเทศเป็นภาพรวม ซึ่งก็คือรายได้ประชาชาติ (National income) หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ซึ่งเป็นจำนวนรวมของมูลค่าเพิ่มอันเกิดจากการผลิตสินค้าและบริการทั้งหมดในรอบปี ความเหมาะสมเช่นธรรมชาติของการแบ่งสรรสัดส่วนของรายได้ประชาชาติหรือจีดีพีจะเป็นเช่นไร คงจะขึ้นอยู่กับการศึกษาวิเคราะห์ตลอดจนการใช้ดุลยพินิจและวิจารณญาณของสังคมในแต่ละช่วงเวลา ตัวอย่างเพื่อความเข้าใจต่อสถานภาพของความไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม ก็เช่นว่าร้อยละ ๘๐ ของรายได้ประชาชาติ ได้รับการแบ่งสรรให้แก่ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ร้อยละ ๒๐ ของผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมด ขณะที่ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ร้อยละ ๘๐ ได้รับการแบ่งสรรในสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒๐ ของรายได้ประชาชาติ เป็นต้น

๔๔. ถ้าการแบ่งสรรสัดส่วนของรายได้ประชาชาติเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ก็หมายความว่า ความมั่งคั่งของประชาชาติ (national wealth) ตกอยู่ในความครอบครองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพียงกระหีบมือเดียว ขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ในฐานะและภาวะที่เป็นเบื้องล่าง ปรากฏการณ์ตามตัวอย่างนี้ก็คือการกดขี่เบียดเบียนทางเศรษฐกิจ (economic exploitation) ที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยพึงบทบาทของภาครัฐซึ่งมีอำนาจรัฐปกครองบ้านเมือง

๔๕. บทบาทและภารกิจหลักของภาครัฐในการสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ มีด้วยกัน ๔ ประการ ดังนี้

- จัดให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ในพื้นที่ชนบท
- ปรับปรุงแก้ไขระบบค่าตอบแทนให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม
- ปฏิรูประบบภาษีอากรให้เป็นประชาธิปไตย
- เพิ่มความเข้มข้นในระบบสวัสดิการสังคม การศึกษาและการสาธารณสุข ตลอดจนบริการสังคมอื่น ๆ

๔๖. การกิจประการที่ ๑ ระบบเศรษฐกิจชุมชน สัจธรรมแรกที่จะต้องยอมรับก็คือ ทุกวันนี้พื้นที่ชนบทซึ่งเป็นถิ่นฐานของราษฎรไทย ส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ ของประชากรทั้งหมดของประเทศ เป็นพื้นที่ซึ่งมีความยากจน เพราะอาชีพเกษตรกรรมของคนในชนบทส่วนใหญ่่นั้น ไม่สามารถรักษาความสมดุลทางเศรษฐกิจได้ อีกทั้งนโยบายและมาตรการในการช่วยเหลือของภาครัฐ สามารถช่วยผ่อนคลายความเดือดร้อนได้ในระยะสั้นเท่านั้น

- ปัญหาก็คือ ภายใต้ภาวะแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างรายได้ที่เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

- ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่มีเพียงประการเดียวก็คือ จะต้องจัดให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนขึ้นในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ โดยระบบเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ จะดำเนินการในลักษณะที่เป็นสหกรณ์อเนกประสงค์อย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือ เป็นสหกรณ์ที่ดำเนินการเศรษฐกิจครบวงจรตั้งแต่การผลิต การตลาด การบริโภค การลงทุน และการเงินการธนาคาร ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อสนองความต้องการของชุมชน และเครือข่ายของชุมชนเป็นสำคัญ

- นอกจากนั้น ภายใต้ระบบเศรษฐกิจของชุมชน ก็ยังมีธนาคารสหกรณ์ ซึ่งเป็นศูนย์การออมและการอำนวยสินเชื่อของเครือข่ายสหกรณ์ฯ โดยสมาชิกสหกรณ์ฯ ไม่ต้องพึ่งพาสถาบันการเงินนอกเครือข่าย และร่วมกันเป็นเจ้าของธนาคารดังกล่าว

- การจัดให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ จะทำให้ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจคู่ (dual economy) ซึ่งก็น่าจะเหมาะสมสำหรับประเทศที่ราษฎรมีความแตกต่างกันในสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจสำหรับประเทศทั่วไป และในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจสำหรับการฟื้นฟูสมดุลทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท ดังนั้น การรวมตัวกันและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงเป็นวิถีทางเดียวในการแก้ปัญหาดังกล่าว

๔๗. การกิจประการที่ ๒ ปรับปรุงแก้ไขระบบค่าตอบแทน ในการสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจก็คือ การปรับปรุงแก้ไขระบบค่าตอบแทนให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม โดยภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มให้เป็นแบบอย่างแก่ภาคธุรกิจ

- หลักในการปรับปรุงแก้ไขระบบค่าตอบแทนในเบื้องต้นก็คือ การพิจารณาการแบ่งสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม ที่หลายฝ่ายมีส่วนร่วมกันสร้างในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ การยึดหลักว่าทำงานมากได้ค่าตอบแทนมาก ไม่มีการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับประเภทของงานที่ทำ พิจารณาถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของงาน ตลอดจนความรู้และประสบการณ์

ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของงานที่ปฏิบัติ ความเสี่ยงชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบ เนื่องจาก ชีวิตและสุขภาพของทุกคนมีค่าเท่ากันหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือคนงาน นอกจากนั้น ก็เป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้ระบบค่าตอบแทนที่ผูกติดกับจำนวนเงินทุนหรือเงินรายได้ขององค์กร

๔๘. ภารกิจประการที่ ๓ การปฏิรูประบบภาษีอากรให้เป็นประชาธิปไตย คือ การปฏิรูประบบภาษีอากรให้เป็นประชาธิปไตย อาจเป็นภารกิจที่หนักหน่วงที่สุดสำหรับภาครัฐที่รับผิดชอบดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เป็นแนวความคิดที่มาจากทฤษฎีการคลัง (public finance) ที่รู้จักและถือปฏิบัติกันมาเป็นหลักสากลตลอดระยะเวลาอันยาวนาน เป็นการมุ่งไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

๔๙. การเพิ่มความเข้มข้นในระบบสวัสดิการสังคม สำหรับภารกิจประเภทหลังนี้ ประเทศไทยได้ดำเนินการก้าวหน้าไปมากพอสมควรแล้ว

ถนนเศรษฐกิจสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์

๕๐. มีความเห็นพ้องว่าประชาธิปไตยที่ได้สัมผัสกันมาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี ๒๔๗๕ ยังมีใช้ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ ได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ยกเลิก และเขียนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยขึ้นใหม่ถึง ๑๖ ฉบับ

- ประชาชนไทยแน่ใจแล้วว่าประชาธิปไตยอันสมบูรณ์สามารถเกิดขึ้นได้จากการทำให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตยที่สุด พร้อมกับการปฏิรูปการเมืองให้มีความสะอาดและโปร่งใสขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

๕๑. ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์นั้นต้องการทัศนะทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะมีได้ก็ต่อเมื่อประเทศมีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ トラบใดที่เศรษฐกิจยังไม่เป็นประชาธิปไตย ทัศนะทางสังคมก็จะไม่เป็นประชาธิปไตย และการเมืองก็จะมีความเป็นประชาธิปไตยอันสมบูรณ์มิได้

๕๒. ความเห็นที่ว่าเศรษฐกิจเป็นฐานรากของการเมือง หมายความว่า เศรษฐกิจเป็นอย่างไรการเมืองก็เป็นอย่างนั้น อาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจเป็นอย่างไรทัศนะทางสังคมก็เป็นอย่างนั้น และทัศนะทางสังคมเป็นอย่างไรการเมืองก็เป็นอย่างนั้น

๕๓. ความพยายามทำให้การเมืองเป็นประชาธิปไตยอันสมบูรณ์จะมองข้ามประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจไปไม่ได้ ซึ่งสาระสำคัญของประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ประการแรก คือ เศรษฐกิจของประเทศใดจะได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตย ก็ต่อเมื่อภายในเศรษฐกิจนั้น มีความเป็นธรรมในการประกอบการเศรษฐกิจ มีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรผลตอบแทนจากการประกอบการเศรษฐกิจ และมีความเป็นธรรมในการกำหนดนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

๕๔. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจอาจพิจารณาได้ ๔ ด้าน คือ

- ความเป็นธรรมที่เป็นอุดมการณ์ ได้แก่ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการไม่กดขี่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
- ความเป็นธรรมของการวิภาคผลประโยชน์ ได้แก่ การแบ่งสรรสัดส่วนของมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างเป็นธรรม
- ความเป็นธรรมในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส
- ความเป็นธรรมในบทบาทของรัฐ โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจและสังคม

๕๕. บทบาทและภารกิจของรัฐในการสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจมี ๔ ประการ คือ

- จัดให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ
- ปรับปรุงแก้ไขระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมและเป็นธรรม
- ปฏิรูประบบภาษีอากรให้เป็นประชาธิปไตย
- เพิ่มความเข้มข้นในระบบสวัสดิการสังคม การศึกษา และการสาธารณสุข ตลอดจนบริการทางสังคมอื่น ๆ

๕๖. การจัดให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนขึ้นในพื้นที่ชนบท จะทำให้ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจคู่ กล่าวคือ โดยทั่วไปเป็นระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ขณะที่ในพื้นที่ชนบทเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชน เพื่อฟื้นฟูสมดุลทางเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าวที่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมไม่อาจทำได้

๕๗. ถนนเศรษฐกิจสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องสร้างขึ้น เป็นสิ่งจำเป็นต้องสร้างขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายที่สุุดวิสัย แต่คงต้องการเวลาไตร่ตรอง ทบทวน แนวความคิดสาธารณะในหลายเรื่องและหลายแง่มุม

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นายกรัฐมนตรีได้รวบรวมและเรียบเรียงจากหนังสือของ ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ราชบัณฑิต ซึ่งเรียบเรียง “ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์” เมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๕๒ ซึ่งนายกรัฐมนตรีเห็นว่ามีความประสานสอดคล้องกัน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์กับการทำงานของรัฐบาล คสช. และ ป.ย.ป.